

Deczki Sarolta

Egy jó kiadó olyan a könyvszerető ember életében, mint a kedvenc kávéháza, lapja, focicsapata, vendéglője, fodrásza. Része az életének, hiszen otthonos lesz általa az életvilág. Az ember pedig olyan helyeken érzi magát otthonosan, ahol – heideggeri kifejezéssel – kézzel állnak a dolgok, számíthatunk rájuk, és ahol legalább viszonylag biztonságban érezzük magunkat, mert olyan dolgok vesznek körül minket, melyeket ismerünk, melyekben megbízunk, s netán még szeretjük is őket. Az emberi életnek, az élni érdemes emberi életnek nélkülözhetetlen feltétele, hogy adott legyen számára egy életvilág, ahol otthon tud lenni. Ennek elvesztése éppúgy az identitás szétfelbomlását vonja maga után, mint az az otthonhoz, a saját vidékhez való görcsös ragaszkodás, mely minden idegenben fenyegetést lát.

Hiszen az otthon kitüntetett hely ugyan *számunkra*, ám nem abszolút értelemben az. Mások számára más otthonok kitüntetettek, és a különböző életvilágok lakói között a kölcsönös elismerés az optimális viszony. A saját életvilágunk is csakis oly módon lehet otthonos, ha megadjuk mások számára is a jogot és a lehetőséget arra, hogy otthon érezzék magukat a saját világukban és a mi világunkban egyaránt. Ennek a megtagadása ugyanazt jelenti, hogy túlünk is bármikor elvitathatják a saját otthonunkhoz, életvilágunkhoz való jogot. Ha az emberek közötti viszonyok alapja nem a reciprocitás, hanem a hierarchia, akkor mindig fennáll a lehetősége annak, hogy a másnak, idegennek

érezkelt életvilágok lakói számára az elnyomás valós fenyegetés legyen, mely veszélyezteti a saját identitásukhoz, otthonukhoz, vagy akár életükhöz való jogaikat is.

Az elismerésben benne rejlik ugyanis a másik másóságának az elismerése, legyen ez a máság bármilyen természetű: nyelvi, szexuális, etnikai. S mintegy impliciten annak az elismerése, vagy akár csak tudomásul vétele is, hogy az, amit másnak, idegennnek hiszünk, akár a mi saját életvilágunkon, otthonunkon belül is bármikor felbukkanhat. Nem zárhatjuk le hermetikusan azt a vidéket, ahol élünk, mint ahogyan nem zárhatjuk le saját magunkat sem, hiszen ez olyan radikális önkorlátozáshoz, bezárkózáshoz vezet, mely lehetetlenné teszi a párbeszédet a környező világgal. Párbeszéd híján pedig nincs tapasztalatsere, megismerés, béke.

Egy jó kiadó általában teszi otthonossá a világunkat, hogy az általa gondozott könyvek révén mi, olvasók is számos párbeszédbe kapcsolódjunk be. Hogy kik között zajlik ez a párbeszéd? Talán az lehet erre a válasz, hogy olyan emberek között, akiknek gondolataik vannak a világról, és képesek arra, hogy ezeket a gondolatokat akár művészi, akár tudományos formában artikulálják. Az olvasó a saját, otthonosnak és meghittnek gondolt világán belül találkozhat valami mással, valami idegennel, ami arra készíti, hogy újra meg újra párbeszédbe kerüljön saját magával is. Az önismeretnek és a világban való eligazodásnak a lehetőségét kapjuk a könyvektől. A könyveken keresztül pedig a szerzőktől, és az összes szakembertől, akik egy-egy könyv létrejövésékor bábáskodnak.

Nehéz a dolguk ebben a régióban. Európának ebben a hatalmas szegletében ritkán tartották nagy becsben a könyveket s a literátus embereket. Nagy tradíciója van annak, hogyan teszi tönkre a mindenkori hatalom a tollforgatókat, és mintha errefelé még mindig érvényes lenne ama régi mondás a kultúrától és a pisztolyról. Csaknem a lehetetlenre vállalkozik az, aki ebben

a régióban könyveket akar kiadni. A kultúra mostohagyerek, az autonóm polgár ellenség, a gondolat veszélyes, a mással és az idegennel folytatott párbeszéd pedig gyanús a térség populista hatalomgyakorlói számára.

Ennek megfelelően a kiadói ügymenet sem olajozottan működik, hanem valóságos bűvészműtatvány egy-egy könyv megjelentetése. A támogatások hektikusan és kiszámíthatatlanul érkeznek, nem ritkán állami kegyként. Nincs akkora jó módú olvasóréteg, mely el tudná tartani a kiadókat, azok pedig, akik tíz körömmel kapaszkodnak a kultúrába, identitásuk maradványa, egyre kevésbé engedhetik meg maguknak, hogy könyvet vásároljanak, éppúgy, ahogyan az egyre szegényedő közkönyvtárak is. A mecenatúra intézménye a régió politikai-kulturális sajátosságai miatt sosem épült ki igazán (eltekintve egy-két kivételes alkalomtól), hiszen az itteni újgazdagok nem a kultúrára költenek.

Könyvnek márpedig mégis lennie kell. Halott az az ország, halott az a kultúra, ahol halódik a könyvkiadás. Ott megszűnik az érdemi párbeszéd lehetősége, és a gondolatok helyét átveszik az ideológiai, hiedelmek, mítoszok. A kritikus, több perspektívát, szempontot mérlegelő, magát vitákban megmértető és próbára tevő gondolkodás helyébe az egyszólamúság kerül. Gondolatok helyett hiedelmek, tények helyett alternatív tények, érvek helyett indulatok, önismeret helyett önelégültség, bizalom helyett gyanakvás.

A Kalligram Kiadó huszonöt éve próbálja fenntartani a párbeszédet.

Amikor a kiadó alapult, akkor kezdtem a gimnáziumot, s bár mindent elolvastam, ami a kezem ügyébe került, de a könyves szakmáról még fogalmam sem volt. Szegedi bölcsészként kezdem el figyelni, hol jelennek meg azok a könyvek, folyóiratok, melyek között eleinte ugyan még bizonytalanul, ám a Bölcsészkar tanárainak és szellemiségének köszönhetően egyre

nagyobb biztonsággal tájékozódtam. Ekkor ismerkedtem meg a Kalligram Kiadó és folyóirat nevével, mely akkoriban a kortárs irodalom kiváló alkotóit megjelentető műhelyt jelentett számunkra. S ki ne emlékezne a folyóirat legendás 1998-as portográfia-számára, melyet Farkas Zsolt szerkesztett, és többek között Pályi András, Hazai Attila, Kukorelly Endre, Németh Zoltán is írt bele? Valóságos forradalmat jelentett ez akkoriban számunkra, amikor a testről, az érzékekről és a sexualitásról való beszédnek még sokkal több nyelvi, mentalitásbeli korlátot kellett áttörnie, mint manapság. Persze, mi ebből akkoriban még nem sokat értettünk, azt azonban érzékeltük, hogy bátor, tabudöntőgető esemény történt.

A kétezres évektől pedig egyre több Kalligram-kiadvány fordult meg a kezeim között. Észre sem vettem, ahogyan részévé vált a mindennapjaimnak, egyre szaporodtak a kiadványaik a polcomon, és a Kalligram másik négy-öt kiadvállyal együtt a szellemi minőség zsínórmértékévé vált számomra. Számos kisebb-nagyobb kiadó is próbálkozott az elmúlt két és fél évtizedben, ám kevesen tudtak talpon maradni, és pár izgalmas könyv után lehúzták a rolót. A Kalligram azonban megmaradt, és egyre szaporodtak azok a kiadványaik, melyek hozzájárultak világunk otthonosságához.

A kétezres évek második felében indult kritikusi pályám, innentől kezdve a könyvek egyre inkább munkaeszközzé léptek elő számomra. Összeszámolni sem tudnám, hogy az elmúlt években hány Kalligram-könyvről írtam recenziót, kritikát, de az biztos, hogy nagyon sokról. A kiadóra innenről kezdve még inkább figyeltem, hiszen valamennyi, engem érdeklő területen jelentetett meg könyveket: a szépirodalom, a filozófia, az irodalomtörténet és -elmélet, valamint az esztétikátörténet területén. Kíváncsiságból lepakoltam most a könyvespolcomról néhány Kalligram-kiadványt, és szó szerint súlyos oszlopok kezdtek el tornyosulni előttem. És ilyenkor döbben rá az ember, ami-

kor végignézi a címetek, belapoz a könyvekbe, hogy mennyi mindennel lenne szegényebb, ha ezek a könyvek nem lennének ott a terhekkel egyre kevésbé birkózó könyvespolcon, ha nem olvasta volna őket, ha nem gondolkodott volna el rajtuk. Mennyivel kevesebbet tudna a világról, és a világban saját magáról is.

És nem csak az olvasmányokról van szó, hanem valami olyan, nehezen megfogható valamiről is, amit szellemi látohatárnak lehet nevezni. Ami többek között a Kalligram Kiadó jóvoltából tágult a szomszéd országok, különösen Szlovákia kultúrája, kulturális élete felé. Egy könyvbemutatót jártam először a budapesti Szlovák Intézetben, manapság pedig már rendszeresen megfordulok rendezvényeiken, melyekről mindig új élményekkel, tapasztalatokkal térek haza. Barátokra, ismerősökre tettem szert, akik által egyre közelebb került hozzám is a szlovák kultúra és életvilág.

A Kalligramnak ez volt számomra a legfontosabb küldetése: az egymással hagyományosan konfliktusban élő közép-kelet-európai országok közötti párbeszéd előmozdítása. Egy más kultúrájának a megismerése, közös, kelet-közép-európai múltunk megismerése, megértése, feldolgozása, és a partneri viszony kialakítása. Annak belátásával, hogy félre kellene tenni a régi sérelmeket, hiszen ezeknek az országoknak az egymáshoz való természetes viszonya a sorsközösség (lenne). Már csak azért is, mert – ahogyan Kende Péter írta a kiadónál megjelent *Válogott műveinek* harmadik kötetében¹ – Kelet-Közép-Európában a rend és a békés együttélés nemzetállami alapon nem elképzelhető, hiszen nincsenek etnikailag homogén országok.

Ha pedig mégis ilyen alapokon próbálnak építkezni, akkor – írja – ugyanazokba a zsákutcákba kerülnek vissza, „ahonnan

százdunk nagy katasztrófái jöttek elő”². A homogén nemzet fixa ideája: „katasztrófa-program”, mint ahogyan az egy nyelvű ország eszméje is. Kende rámutat továbbá, hogy a régióban egyetlen állam sincs, melynek „nemzetállami” múltja zsákutcás előzményektől mentes volna, melynek számára a nemzetállamiság sikertörténet lett volna, vagy legalább használható hagyományja lenne. A nemzetállamiság bornírt, veszélyes, sőt, öngyilkos koncepció egy olyan térségben, melyre az etnikai és nyelvi heterogenitás a jellemző. Ez egy olyan faktum, amit a 20. század folyamán párszor próbáltak felszámolni, ám ez rengeteg szenvedéshez, jogfosztáshoz, emberek tömegeinek a megsemmisítéséhez és üldözéséhez vezetett. Az etnikai-nyelvi-vallási heterogenitás meghaladhatatlan adottság ebben a régióban. Mindezek megfontolása vezethet el ahhoz, hogy az államot alkotó csoportok *nemzetközösségként* fogják fel magukat, méghozzá olyanként, amit a *sorsközösség* szorít rá az együttműködésre.

Relevatív volt számomra Rudolf Chmel könyve is³, mely a szlovák-magyar irodalmi, kulturális, politikai kapcsolatokat, a kölcsönös sérelmek és gyanakvások természetét elemzi. Ezek gyökerét a határkérdésben látja, mely fölött egyik fél sem tudott napirendre térni. Ahogyan írja: „A kisebbségi konfliktusok forrása a múltban keresendő, a határ menti lakosság státuszának gyakori változtatásában, a gyanakvásban, a bizalmatlanságban, amely a szolidaritás, a kooperáció ellentété”⁴. Nem véletlen, hogy a könyv első írásának a címe ezekkel a szavakkal kezdődik: „*Nem értjük egymást*”. A meg-nem-értés okai között szerepel szerinte az is, hogy a kommunizmusban sok minden tabunak számított, így a múlt, a múltbeli sérelmek is, melyek 1989 után

² Uo. 91.

³ CHMEL, Rudolf: *Jelen és történelem. Az etnokráciától a demokráciáig és vissza*. Kalligram, Pozsony, 2014.

⁴ Uo. 21–22.

¹ KENDE Péter: *Nemzetek és népek Kelet-Közép-Európában*. Kalligram, Pozsony, 2014.

új erőre kaptak, és mind a szlovákok, mind pedig a magyarok megalkották a maguk verzióját, „kutyulmányát” a történelemről. Ezért lenne „fontos a történelmi kompromisszumokhoz és kiegyezésekhez vezető impulzusokat a múltban keresni. És megpróbálni – erőltetés nélkül – megbeszélni őket”⁵.

Nagyon fontosnak tartom továbbá azt a meglátását is, melyben az Európa Atyjának nevezett Jean Monnet végrendeletére reflektál. Aki azt írta, hogy ha ismét belevágná az Európa-projektbe, akkor a kultúrával kezdené. Chmel szerint is égető szükség lenne újraépíteni Európa közös kultúráját, és nagyobb hangsúlyt fektetni az európai kultúra közös értékeire. Talán ha ez megtörtént volna, ha világosak és kikezdhettelenek lennének ezek az értékek, akkor elkerülhető lett volna az EU válsága napjainkban, s ezzel egyetemben a populizmus riasztó térhódítása. Sajnálatos, hogy a kultúra (melybe egyaránt beletartozik a tárgyi kultúra, a művészetek, a tudományok, a politikai kultúra, a testkultúra) mindig háttérbe szorul a gazdasági érdekek és a politikai lobbik mögött, holott e nélkül nemzeti és európai identitásunk is válságba kerül – mint ahogyan válságba is került.

Identitásunk kérdései pedig egy olyan diszciplínához utalnak, melynek különösen mostoha a sorsa Kelet-Közép-Európában: a filozófiához. Külön tiszteletet érdemlő, hogy a Kalligram Kiadó számos kiadványával hozzájárult ahhoz, hogy filozófiai gondolatok párbeszédbe lépjenek egymással ebben a régióban. Egyáltalán nem véletlen, hogy három könyvet is kiadtak attól a Jan Patočkától, aki életével is bizonyította elkötelezettségét a szabadság és a felelősség eszméi iránt: többször eltávolították az egyetemről, a Charta 77 néven ismertté vált emberjogi mozgalom egyik szószólója volt, ezért állandó rendőri zaklatásnak volt kitéve, és életét is egy kihallgatás során veszítette el. A cseh filozófus nem mellelesleg az Edmund Husserl filozófiájának nyo-

⁵ Uo. 67.

mán kibontakozó „fenomenológiai mozgalom” fő alakjai közé tartozik – s ezt azért is fontos megemlítenünk, mert ez a régió kevés jelentős filozófust adott a világnak. Ez is jelzi, hogy erre felé sem a filozófia, sem pedig a filozófusok nem örvendenek nagy megbecsülésnek.

Patočka filozófiájának középponti gondolata a *léleg gondozás*, mely manapság talán több tanulságot szolgáltat számunkra európai, kelet-közép-európai identitásunk szempontjából, mint valaha, hiszen a cseh filozófus ezzel a fogalommal az európai kultúra, az európai filozófia kezdeteihez nyúl vissza. A lélek gondozásának a szükséglete ugyanis Platon filozófiájában bukkant fel először, mégpedig mestere, Szókratész szájába adva a dialógusokban. Szókratész figurájának azért is volt nagy jelentősége a cseh filozófus életében és filozófiájában, mert hozzá hasonlóan ő is az élet és a filozófia egységét, a rendíthetetlen morális tartást valószínűleg meg egy 20. századi totalitárius diktatúrában.

Patočka szerint a lélek a gyökere az emberi méltóságnak és szabadságnak, és a lélek gondozása révén lehetséges egyáltalán morális cselekvés, és erre épül európai identitásunk is. Európának lenni ugyanis azt jelenti, hogy nyitottnak lenni, kérdéseket feltenni, újragondolni a régi bizonyosságokat, merni másként látni, kitenni magunkat a másság és az idegenség kockázatának, és felelősséget vállalni saját magunkért és a világunkért. A filozófia azonban nem pusztán elmélet, hanem praxis. Patočka az életével is példázta, hogy a filozófiai problémák a szó szoros értelmében vett életproblémák, és a mi mindenkori személyes felelősségünk az, hogy filozófiai meggyőződéseink az életvilágunkban, a másikkal való kapcsolatban is érvényesüljenek. Európaiságunk, életvilágunk és identitásunk tehát nem egyszerűen s mindenkorra elintézett ügyet jelentenek számunkra, hanem kihívást, feladatot, melyért felelősséggel tartozunk.

Ezek szellemében talán valóban érdemes lett volna az európai integráció során újragondolni európai identitásunk és értékeink

kérdéseit, és nagyobb hangsúlyt fektetni közös kultúránkra. Az pedig már az utópiák birodalmába tartozik, különösen a kelet-közép-európai régióban, hogy sokkal nagyobb szerepet kellene adni a filozófiának az oktatásban, sokkal nagyobb presztízse kellene, hogy legyen a tudományok között és a mindennapi életben egyaránt, hiszen a létünk és kultúránk alapjait érintő kérdésekről van szó. A filozófiai könyvek kiadása ritkán megtérülő befektetés, és a kiadó gondozásában számos fontos, hiánypótló munka jelent meg.

Példának okáért Vajda Mihály *Válogatott művei* négy kötetben, mely valóságos luxus manapság, hiszen nem sok példa van arra, hogy bármelyik kiadó is felvállalja egy magyar filozófus életművének a kiadását. A négy vaskos kötet egy kelet-közép-európai gondolkodói életutat követ végig. Külön öröm, hogy megjelent ebben a sorozatban Vajda régi, fiatalkori írása, *A fasiszmustól*. Háborzongatóan ismerős ez a diagnózis: „A kispolgár, amikor sorsát elviselhetetlennek érzi, mikor látja, hogy fokozatosan csúszik ki a lába alól a talaj, azonnal keresni kezdi azt az ellenséges csoportot, amelyet a helyzetéért felelőssé tehet. Minthogy a fasiszalódó országokban permanens volt a válság-szituáció, a sorsának rosszabbodását érző kispolgár a »nemzet« sorsát érezte más nemzetek által fenyegetettnak. Igen jellemző, hogy mindazokat a rétegeket, osztályokat, pártokat és egyedeket is, akik nem szimpatizálnak a fasiszta mozgalommal, a fasiszták idegen hatalom (illetve idegen faj) képviselőinek, ügynökeinek tekintették.”⁶

Vajda hányattatott sorsú tanulmánya a hetvenes évek elején angolul és németül jelent meg, itthon csak egy fejezetet tudott közölni belőle. Ennek, valamint az 1973-as úgynevezett „filozófuspernek” másfél évtizedes szilencium lett a következménye

⁶ VAJDA Mihály: *Válogatott művek: Fiatalkori írások*. Kalligram, Pozsony, 2013, 672–3.

számára, a magyar filozófiai élet számára pedig a legjelentősebb magyar filozófusok emigrációja. Azért is érdemes feleleveníteni ezt az esetet, mert évtizedekkel később ugyanezek a magyar filozófusok másokkal egyetemben ismét politikai lejárato kampányáldozatai lettek. A kormányközeli média hónapokon keresztül napi rendszerességgel újabb meg újabb „leplezéseket”, szenzációkat fáltalt velük kapcsolatban, miközben rendőrök nyomoztak tanszékeken és az egyik legkiválóbb magyar kiadónál. Talán nem véletlen, hogy az eset egyik legjobb összefoglalója egy Kalligram-kiadványban jelent meg, Perecz László könyvében⁷, aki azt írta: „Savanykás butaság illata lengedez a levegőben. Az önelégült tudatlanság magára talál, a harcias ostobaság támasba lendül. Itt tartunk.”⁸

Itt tartunk. A rendszerváltás óta eltelt bő negyedszázad után ismét itt tartunk. A „savanykás butaságnál” és a „harcias ostobaságnál”. Ott, hogy a filozófia újra gyanús, a lélek gondozatlan, a kelet-közép-európai országok körműk szakadtaig ragaszknak a nemzetállam fantomjához, a kultúra csak kevesek számára identitásteremtő tényező, és ismét „nem értjük egymást”. És ott tartunk, hogy az olvasót a hideg rázza, miközben Vajda mondatait olvassa a fasiszmustól.

Pedig lehetett volna másképpen – bár mindaz, ami közös kelet-közép-európai életvilágunkban az elmúlt huszonöt évben történt, azt mutatja, hogy mégsem lehetett másképpen. A kilencvenes évek szellemi pezsgése, optimizmusa sokakat elvakított – engem is. Nekem az volt a fiatalságom, és miközben a Bölcsészkaron habzsoltuk a könyveket, honnan is láthattuk volna, hogy milyen hatalmas játszmák zajlanak körülöttünk, és milyen eszmék fertőzik a közéletet? Mire elvégeztük az egyetemet, és

⁷ PERECZ László: *Háttér előtt: Írások a magyar filozófia múltjáról és jelenéről*. Kalligram, Budapest, 2013.

⁸ Uo. 242.

állást kaptunk, már világos volt, hogy a romlás elindult, s nem csak Magyarországon, hanem az egész régióban. S aznap, amikor vittem a frissen bekötött disszertációm Vajdához, a média tele torokból harsogta, hogy a magyar filozófusok bűncselekményt követtek el. A héten pedig elszállították Lukács György szobrát a budapesti Szent István parkból.

Itt tartunk. Világunk ismét megszűnik otthonosnak lenni, a párbeszéd pedig hovatovább reménytelenné válik, mert „nem értjük egymást”. Nem értjük, és nem is akarjuk megérteni a mást, az idegent, a múltunkat, és saját magunkat sem, mert elgondóznak bizonyulnak a harsogó jelszavak, a dohos ideológiák, öncsaló mítoszok. A könyv és a tudás kevesek számára érték. A Kalligram budapesti és pozsonyi szerkesztőségének huszonöt éve folyamatosan kimagasló minőséget képvisel, és kiadványai-val, kulturaközvetítő missziójával aktívan részt vesz a szlovákiai és a magyar szellemi életben. Egyedülálló érték ez, s talán azt sem túlzás kijelentni, hogy páratlan lehetőség is ez a két ország olvasóközönsége számára.

Nem tudom, hányszorosan számít ebben a régióban huszonöt év, de biztos, hogy többszörösen, mint Európa nyugatibb részén. Huszonöt év alatt errefelé minden megtörténhet, és mindennek az ellenkezője, akár többször is. Errefelé ritkák a több évtizedes, netán évszázados intézmények, a szerves, nyugodt fejlődés, hiszen időről-időre felfordul minden, és újraírják a történelmet is. Ajándék nekünk, olvasó embereknek a Kalligram Kiadó huszonöt éve, hiszen hozzájárult ahhoz, hogy mindennek ellenére is, legalább valamennyire otthonosnak érezzük világunkat, és be tudjunk kapcsolódni a közös, kelet-közép-európai ügyeinkről folytatott párbeszédbe.

Földényi F. László

Nem múlik el nap, hogy ne találkoznék valamilyen Kalligram-könyvvel. Mielőtt leültem volna e sorokhoz, átmentem a lakásunk nappalijába, melynek asztalán azok a könyvek fekszenek, amelyeket éppen olvasok, vagy csak lapozgatok. A tucatnyi könyv között három Kalligram-kiadványt találtam. Az egyik Kavafisz *Alexandria örök* című verseskötete 2006-ból, a másik a frissen megjelent *A szomjútság járványa* című magyar-héber versantológia, Uri Asaf és Marno János fordításában. Reggelenként mindkettőből el szoktam olvasni néhány költeményt. A harmadik pedig a jelenlegi olvasmányom, Salamon János politikai-filozófiai esszéskötete, *A szív arisztokratikus szokásai*. Ha pedig átülök a dolgozóasztalomhoz, akkor ki sem kell nyújtanom a karom, hogy kézbe vehessem azt a két Kalligram-kötetet, amelyből éppen dolgozom: Heinrich von Kleist prózakötetét, valamint Günter Blamberger Kleist-életrajzát. Hadd tegyem máris hozzá: az előbbi az én szerkesztésemben, az utóbbi pedig a fordításomban jelent meg.

Amivel jelezni szeretném, hogy igencsak bensőséges viszonyban vagyok a Kalligrammal. Olvasóként, alkalmi szerkesztőként, fordítóként. És persze mindenekelőtt szerzőként. Immár közel másfél évtizede. A kiadóhoz való kötődésem azonban még korábban kezdődött – valamikor 1999 tájékán. Az akkor nyolcéves műltra visszatekintő Kalligramnak már ismert volt a neve. Úgy is mint könyvkiadó, és úgy is, mint folyóirat. Igaz, még nem